

Progoni vještica i odnos prema ženama na primjeru Gričke vještice autorice Marije Jurić Zagorke

Polović, Antonija

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:506869>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Antonija Polović

Progoni vještica i odnos prema ženama na primjeru Gričke vještice autorice
Marije Jurić Zagorke
(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2017.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA KROATISTIKU

Antonija Polović

Progoni vještica i odnos prema ženama na primjeru Gričke vještice autorice

Marije Jurić Zagorke

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: prof. dr. sc. Goran Kalogjera

Rijeka, 1. rujna 2017.

SADRŽAJ:

Sažetak	
Ključne riječi	
Uvod	
1. TKO SU VJEŠTICE?	1
1.1. VJEŠTICE	1
1.2. KAMENA ZDANJA	1
1.3. KLANOVI	2
2. PROGONI VJEŠTICA	3
2.1. MALLEUS MALEFICARUM	5
2.2. MALLEVS MALEFICARVM, MALEGICAS ET EARVM	5
3. VJEŠTICE IZ SALEMA	10
3.1. ZNAKOVI ZA PREPOZNAVANJE VJEŠTICA- PREMA SUĐENJU VJEŠTICAMA IZ SALEMA	11
4. PROGON VJEŠTICA U HRVATSKOJ	12
5. IVAN KRSTITELJ TKALČIĆ	13
5.1. IZPRAVE O PROGONU VJEŠTICAH U HRVATSKOJ	14
6. MARIJA JURIĆ ZAGORKA	18
6.1. DJELA	20
6.2. GRIČKA VJEŠTICA	23
6.3. MARGARETA I JELICA KUŠENKA	25
6.4. NERA	26
6.5. BARICA CINTEK	29
6.6. BLAŽ DVOJKOVIĆ, PETAR KRAJAČIĆ I LACKO SALE	30
6.6.1. BLAŽ DVOJKOVIĆ	30
6.6.2. PETAR KRAJAČIĆ	31
6.6.3. LACKO SALE	32
6.7. CITATI O VJEŠTICAMA IZ ROMANA GRIČKA VJEŠTICA	32
6.8. JANA I URŠA	34
6.9. MARIJA TEREZIJA	34
ZAKLJUČAK	36
LITERATURA	37

SAŽETAK

Svaka književnost, pa tako i naša, obiluje djelima o progonima vještica. U ovom radu proučen je ciklus romana Grička vještica, autorice Marije Jurić Zagorke. Ciklus se sastoji od 7 romana, čiji će naslovi biti navedeni u nastavku rada. Osim ovih romana, u radu se mogu pronaći bilješke o radovima značajnim za progon vještica, a to su Malleus Maleficarum i Izprave o progonu vještica u Hrvatskoj.

Radom je dokazano kako je vjerovanje u vještice u prošlosti imalo negativnih posljedica, pogotovo za žene.

KLJUČNE RIJEČI: vještice, Malleus Maleficarum, Grička vještica, Marija Jurić Zagorka, Ivan Krstitelj Tkalčić, Izprave o progonu vještica u Hrvatskoj

UVOD

Pojam vještice danas označava vještu ženu, no u prošlosti ovaj pojam je imao negativno značenje. Pojam vještice je označavao osobu koja je prakticirala magiju. Postojale su dvije vrste vještica s obzirom na to koju magiju su prakticirale, crnu ili bijelu. Vjerovalo se kako su ostaci kamenih zdanja bila mjesta na kojima su se sastajale. Postoje i brojne legende vezane uz njih, a neke su i navedene u radu.

Smatra se kako su prvi progoni vještica počeli u 10. ili 11. stoljeću. Na našem prostoru prvi zapisi o njima datiraju iz 13. st.

Jedno od najzanimljivijih suđenja vještica kroz povijest je ono iz Salema gdje je u kratkom vremenskom periodu bilo spaljeno 19 osoba.

Malleus Maleficarum je knjiga u kojoj su autori pokušali odgovoriti na mnoga aktualna pitanja tog doba. Pisali su o načinima prepoznavanja vještica, je su li vještice u mogućnosti natjerati nekoga da zavoli ili zamrzi, zašto vještice krađu djecu i ubijaju ih ili bacaju zvijerima. Jedno od zanimljivijih pitanja je bilo zašto su većinom žene bile optuživane. Tom prilikom su autori napisali kako su žene mnogo labilnije i osvetoljubljivije od muškaraca.

Ivan Krstitelj Tkalčić je u svojim Izpravama o progonu vještica u Hrvatskoj iznio mnoga imena vezana uz progon i spaljivanje vještica. Objavio je i zapis jednog gradskog poreznika gdje je vidljivo kako briga o vješticama nije bila jednostavna i jeftina.

Na kraju rada nalaze se primjeri iz romana Marije Jurić Zagorke u kojem je autorica, pišući o ljubavi Nere i Siniše, pisala i o ovoj temi progona. Svoje likove je stvarala prema povijesnim osobama, uzimala je njihova imena i njihove sudbine. Pojedine događaje je izmijenila, ali ipak, djelo obiluje dobrim primjerima progona i spaljivanja te opisa života ljudi iz onog doba u Hrvatskoj, ali i na dvoru.

1. TKO SU VJEŠTICE?

Na pitanje tko su vještice nije lako dati pravi odgovor. Problem je u tome što vješticu doživljava svatko na svoj način. Za nekoga je ona starica koja stoji ispred kotla i radi čarobni napitak, za nekoga je to ružna žena koja leti na metli, za nekoga je to mlada, lijepa djevojka koja želi pridobiti srce nekog mladića... Odgovor na ovo pitanje pokušali su dati mnogi.

1.1.VJEŠTICE

Opaka, ružna starica kojoj je jedini cilj učiniti neku ružnu stvar. Tako se obično opisuje vještica. Većinom se o njima govori kao o starim osobama koje žive same, daleko od svih i koje se bave travarstvom. Mnogi su u prošlosti takve ljude redovito posjećivali, ali, istodobno, ih se i plašili.

Kroz povijest se mnogo pisalo o vješticama, njihovim ritualima i čarolijama. Oduvijek se smatralo kako postoje dvije vrste vještica- crne i bijele (s obzirom na to jesu li prakticirale crnu ili bijelu magiju).

1.2. KAMENA ZDANJA

Čudna kamena zdanja postoje svuda po svijetu. Upravo se za njih smatralo da su to bila mjesta na kojima su vještice izvodile svoje rituale. Jedno takvo mjesto se nalazi u Rocky Valleyju blizu Tintagella (u Cornwallu). Tamo su na zidovima pronađeni neobični crteži za koje se vjeruje da su bili korišteni u magijske svrhe.

Za kamene Rollright, Stonehenge, Avebury i Cheeswring se također vjeruje da su bila mjesta sastajanja vještica kroz povijest.

"Postoji jedna zanimljiva legenda vezana uz Rollright, koja je nastala dvije tisuće godina prije Krista. Ambiciozni kralj krenuo je u pohod prema jugu, međutim, presrela ga je vještica. Vještica mu reče da ako učini sedam koraka i baci pogled prema selu Long Campton koje je bilo preko brda te u tome uspije, bit će kralj Engleske. Kralj tako i učini, pun samopouzdanja, ali kad izbroji tih sedam koraka shvati da mu omanji brežuljak zaklanja pogled. Na to vještica proglasi da od njega nikada neće biti kralja i pretvori ga u kamen. Kraljeva družina, koja je bila raspoređena u krugu nedaleko od njega i koja se na prizor čuda počela smijati, također se pretvori u kamene. Čak i pet vitezova koju su bili nešto dalje od mjesta gdje su svi ovi stajali, i koji su kovali urotu, pretvoriše se u kamen. Na kraju se vještica pretvori u bazgino stablo. Kad cvjeta, ljudi se okupljaju oko kraljevog kamena i zarezuju u drvo. Sve dok biljni sok curi, kralj će moći pomicati glavu. Legenda kaže i da je nemoguće izbrojiti kamenje koje predstavlja kraljevu vojsku. Koliko god puta brojali broj će uvijek biti drugačiji.

" 1

1.3. KLANOVI

Vjerovalo se kako u klanu vještica mora biti 13 članova kao porodija na Isusa Krista i njegove apostole, no danas se smatra kako je to vjerovanje netočno.

Vještica se obično prikazuje kao osoba koja je imala metlu u ruci i na kojoj je po potrebi letjela. Vjerovalo se kako su vještice na sabatima² letjele na metlama i na njima nosile kotlove s čarobnim napitcima. Mast za letenje im je navodno davao sam Đavao s kojim su imale sklopljeni pakt.

1 Viktoria Faust, Vještice, knjiga sjena, Zagrebačka naklada, Zagreb, 2000., 21. str.

2 Crni sabat označava ceremoniju gdje su se okupljale vještice i obavljale svoje rituale, vježbale magiju i sl.

"Vješticom" se nije moglo postati samo tako. Prije toga je bilo potrebno učiti o čarolijama i letenju. Nakon naučenog, vještica se mogla pridružiti nekom od klana.

Krajem 1940-ih je korištenje magije proglašeno kao samostalna religija. Od tada se za njih smatra kako su to sljedbenice stare religije koja je postojala prije kršćanstva i ostalih religija.

2. PROGONI VJEŠTICA

Prvi počeci progona javljaju se u 10. i 11. st., a u 18. st. je progon doživio svoj vrhunac. U početku se moralo dokazivati je li netko vještica ili ne, no kasnije, kako je rasla moć inkvizicije, to više nije bilo potrebno. Najčešće se optuživalo one žene kojih su se drugi bojali ili one koje su odbijale biti nečija žena ili ljubavnica.

Naime, u srednjem vijeku položaj Crkve je počeo pomalo slabiti, pa je trebalo učiniti nešto kako bi moć ponovo narasla. Promicala se vjera, ljubav i mir, a sve ostalo je bilo proglašavano heretičnim i zlim. Tako je raslo vjerovanje da su vještice zle i da ih se treba istrijebiti. Dolazak inkvizicije na vlast Crkve u srednjem vijeku je to pospiješio. Mnoge žene su bivale zatvarane pod sumnjom da prakticiraju magiju. Nažalost, stvari su ubrzo izmahnule kontroli i gotovo svaka žena koja bi se suprotstavila je bila proglašena vješticom.

No, nisu samo žene bivale optuživane, optužen je mogao biti bilo tko (žena, mlađa ili starija, muškarac, pa čak i dijete). Ipak, većina vještica bilo je ženskog spola. To je bilo zbog vjerovanja Crkve kako svaka žena mora biti podređena muškarcu. Muškarac je bio taj koji se brinuo za obitelj i uzdržavao ju. Žena je morala biti u kući, čistiti, prati, kuhati i rađati. Kao takva, ona se smatrala labilnom osobom koju bi sotona bez problema mogao navesti na zlo. Smatralo se kako je sotona sposoban zarobiti dušu u tijelu čovjeka, a jedini spas je čovjek

mogao pronaći u Crkvi. Svi oni koji su vjerovali u nešto drugo su bili proglašeni hereticima.³

No, kako je Crkva vidjela da nema pomaka, krenuli su u još veće progone. Najviše progona bilo je u vrijeme pape Inocenta III.

Znanstvenici, fizičari, biolozi, alkemičari, medicinari....sve su to zanimanja za koja se danas smatra da su normalna i prihvatljiva u društvu. No, nekada se zbog tih zanimanja širio strah u društvu. Oni koji su posjedovali ta znanja bili su proglašavani čarobnjacima i vješticama. Pitanje je kako je to moguće jer se njihova "magija" niti u čemu ne razlikuje od naše, današnje "magije". Jedina razlika je u stupnju obrazovanja pučanstva nekada i sada. Prije je većina bila neuka, nisu znali čitati niti pisati i kao takvima moglo im se nametnuti bilo kakvo vjerovanje. S vremenom se situacija mijenjala i narod je počeo uviđati da nešto poput vještica zapravo ne postoji.

Inkvizicija⁴ je s progonima počela 1231. godine kada je papa Grgur IX uveo ekskomunikaciju⁵. Tada je inkvizicija bila postavljena na središnje mjesto u Crkvi i imala je najveću moć. Ta moć je u početku bila ograničena, no sve se s vremenom promijenilo.

1252. papa Inocent IV⁶ je odobrio mučenje kao metodu iznude priznanja kod optuženih. Naravno, većina ih je nakon mučenja priznavala sve što se od njih tražilo samo da bi mučenje prestalo. Gotovo svi su bili spaljeni nakon priznanja. Spaljivanje vještica bilo je javno i svi su mogli prisustvovati. Time je zapravo Crkva željela narodu pokazati koliko je velika njena moć i što se događa sa onima koji joj se suprotstave. Smatra se kako je u ono doba bilo pogubljeno više od 300 000 ljudi.

³ Hereza označava svako vjerovanje koje je suprotno od ustaljenog vjerovanja. Osoba koja se protivi ustaljenim normama, vjerovanjima se naziva heretikom.

⁴ Inkvizicija je crkvena institucija koja se bavila provođenjem zakona.

⁵ Ekskomunikacija označava izopćenje pojedinca iz vjerske udruge. (https://hr.wikipedia.org/wiki/Crni_sabat), preuzeto 22.8.2016.

⁶ Inocent IV je obnašao dužnost pape od 1243. do 1254. (https://hr.wikipedia.org/wiki/Inocent_IV), preuzeto 20.8.2016.

2.1. MALLEUS MALEFICARUM

1486. je objavljen "Malj protiv vještica". Potpisali su ga Jakob Sprenger i Henricus Kramer. U prvom redu, ovime su bile pogođene žene jer se smatralo kako ih sotona tjera na grijeh. Također se vjerovalo da Đavao na ženi ostavlja tzv. đavolji znak. To je najčešće bio madež. Naravno, to su bili samo izgovori kako bi se ženu moglo skroz skinuti i sa njom raditi što god bi htjeli. Najpoznatija sprava za mučenje bio je tzv. konj. Na konju je bilo postavljeno sedlo u obliku piramide. Na to sedlo bi se posjela žena kojoj bi se na noge stavili utezi koji bi ju povlačili prema tlu. Na taj način bi joj se spolovilo razderalo. Osim konja je popularan bio i tzv. kotač za kojeg bi se vezala žena. Ruke bi joj bile vezane za leđa, a na noge bi joj se stavili utezi. Nakon toga kotač bi se polako povlačio prema gore. Često su ženama znali vezati ruke i noge i zatim ju bacili u vodu. Ako je žena potonula, to bi značilo da nije bila kriva, a ako nije potonula, to bi značilo da je ipak vještica.⁷

2.2 MALLEVS MALEFICARVM, MALEGICAS ET EARVM (Heinrich Institoris i Jacob Sprenger)

Ova knjiga je objavljena 1486. godine. Za nju se kaže kako je jedna od najmračnijih knjiga onog doba. Velikim dijelom je pogađala žene jer se smatralo da su one labilnije od muškaraca te da se lakše dovode pod zli utjecaj. U sebi sažima sve ono u što je Crkva duboko vjerovala, a sve koji su bili drugačijeg mišljenja nazivalo bi se hereticima.

Sama knjiga je podijeljena u nekoliko poglavlja. Prvo poglavlje govori o čarobnjaštvu, vragu, vješticama te o Bogu svemogućem koji je u mogućnosti dati vragu ovlasti da djeluje.

Na početku se govori kako čarolije ne postoje, a onaj tko vjeruje u čarolije smatra kako one nastaju pod utjecajem demona. Kako bi se ta teza opovrgnula,

⁷ Preuzeto 22.8.2016.: <https://www.jw.org/hr/izdanja/casopisi/g201405/progon-vjestica-mracno-doba/>

autori ove knjige pišu ovako: „Svatko tko vjeruje da se neko stvorenje može promijeniti na bolje ili gore, ili preobraziti u neku drugu spodobu ili kakvo drugo obličje, osim djelovanjem samog Stvoritelja, gori je od poganina i heretika.“⁸

Prema tome vjerovanje u vještice i čarobnjake nije dio katoličkog nauka i ono je strogo kažnjavano. Na sve promjene na čovjekovom tijelu ili unutar tijela odgovoran je samo i jedino Bog, nikakvo drugo stvorenje.

Također se govori kako demoni svoje moći mogu provoditi samo trenutno i njihova djelovanja ne mogu ostaviti nikakav trajni ožiljak na tijelu.

Za Crkvu postoje tri zablude koje čovjeku uništavaju život, a to su vještice, vrat i pristanak svemogućeg Boga.

Već u Svetom pismu se spominju demoni i zla djelovanja kojima Bog ponekad dopušta da čine loša djela kako bi se pojedince opametilo i vratilo na pravi put.

Također se govori i o mašti. Naime, pojedinci vole mnogo maštati te ih mašta na kraju dovodi u zabludu. U mogućnosti su umisliti da vide pojedine stvari koje zapravo nisu istinite. Prema tome mogu povjerovati u postojanje vještica i demona. I ovo mišljenje nije sukladno vjerovanju Crkve i Inkvizicije.

Što se tiče vještica, mnogo je različitih mišljenja. Neki smatraju da one mogu izazvati određene učinke, ali zapravo ne vjeruju u njihovo postojanje, već smatraju da su to zamišljeni, fiktivni likovi koji postoje kako bi se narod upozorio na loša djelovanja. Drugi smatraju kako je zlo zaista u mogućnosti pogoditi pojedince koji su „oštećeni“, no u tome slučaju vještice padaju u zabludu da je išta učinjeno pod utjecajem njenih čarolija.

Kao i u Tkalčićevim spisima, i ovdje piše da je vještice potrebno izbjegavati i ubijati. Inače se smrtna kazna izricala samo za najgore slučajeve. Prema tome, može se vidjeti da se čarobnjaštvo smatralo jednim od najgorih slučajeva. Što se

⁸ Heinrich Institoris i Jacob Sprenger , Malleus Maleficarum, pdf format,

<https://www.scribd.com/doc/53642474/Malleus-Malefic-Arum-Malji-Koji-Ubija-Vjestice>, 3. i 4. str.

tiče izricanja kazne, svjetovni i crkveni sudovi su se u pojedinim segmentima razlikovali. No, jedni i drugi su zabranjivali prakticiranje crne magije.

„Neka se zna da svi oni koji se u narodu nazivaju vračevima kao i oni koji su upućeni u umijeće gatanja, navlače na sebe smrtnu kaznu.“⁹

U ono vrijeme kada je knjiga pisana, još je bilo dopušteno optuženima da se na sudu brane svjedocima. Svi oni koji su na kraju bili optuženi, ubrzo su bili i kažnjeni. Iz knjige se može iščitati kako su kazne prije bile drugačije. Prije su kažnjenici bili bacani zvijerima da ih proždru. No, u vrijeme kada je nastala knjiga kazne za magiju su bile drugačije. Kazna je bila spaljivanje na lomači. Smatra se da je to bilo zbog činjenice da je većina optuženih bilo ženskog spola. U knjizi su djevojke podijeljene u nekoliko kategorija. U prvu kategoriju su uvrštene tzv. pitije. To su bile one kroz koje je vrag progovarao ili izvodio svoja čudesna djela. Drugu skupinu čine vračevi, a treću one žene koje su putovale u svojoj mašti i koje su bile uvjerenе da čaraju.

U Kanonu je još davnih dana napisano kako su sve čarolije zapravo prividne te da one ne postoje. *„Dužnost je svih ljudi i svećenika, te dušebrižnika, da podučavaju svoje bližnje i svoju pastvu da postoji samo jedan, istinski Bog, i da nikoga drugoga na Nebu ili zemlji ne smiju štovati.“*¹⁰ Prema tome, sve čovjekove promjene, bilo na bolje ili lošije, su radi pohvale ili kažnjavanja. Tom prilikom je Bog u mogućnosti dati ovlasti demonu da djeluje kao njegov pomoćnik. Ali, ipak samo Bog može ozdraviti čovjeka ili mu nanesti zlo.

U knjizi stoji jedno poglavlje koje nosi naslov: Je li vjerovanje u postojanje vještica hereza? U tom poglavlju se raspravlja treba li ljude koji vjeruju da vještice ne postoje nazivati hereticima, treba li osobe koje su sklone krivovjerju nazivati hereticima. Kao objašnjenje tom pitanju daje se pojam sumnja. Sumnja

⁹Heinrich Institoris i Jacob Sprenger , Malleus Maleficarum, pdf format, <https://www.scribd.com/doc/53642474/Malleus-Malefic-Arum-Malj-Koji-Ubija-Vjestice>, 10.str.

¹⁰Heinrich Institoris i Jacob Sprenger , Malleus Maleficarum, pdf format, <https://www.scribd.com/doc/53642474/Malleus-Malefic-Arum-Malj-Koji-Ubija-Vjestice>, 12. str.

je u knjizi podijeljena na tri stupnja (prema težini): laka, ozbiljna i teška. Uz sumnju, značajno je i neznanje. Postoji nekoliko vrsti neznanja. Postoje ljudi koji ne znaju, ali ne zato što nisu u mogućnosti znati nešto, već zato što ne žele znati. Ova vrsta neznanja je opasna i kažnjiva. Postoje oni koji ne znaju, ali ne zato što ne žele znati, već zato što nisu bili u mogućnosti spoznati pojedine stvari. Ova vrsta neznanja je manje opasna od prve i kazne za nju su blaže.

U knjizi je postavljeno mnogo pitanja na koja nije lako dati odgovore. Postavlja se pitanje može li vrag djelovati samostalno, bez pomoći vještica. Na to sv. Augustin odgovara da je moguće, ali navodi i da je moguće da neke stvari koje učini vrag se na kraju pripisuju djelovanju vještice. Dalje govori kako demoni svojim djelovanjem, umom ne mogu utjecati na drugi um bez posrednika. Pitanje je da li je to uopće istinito. Jer iz današnje perspektive sve je manje onih koji bi povjerovali u ovakve stvari.

Neka od sljedećih važnih pitanja su: tko su zapravo vještice i čarobnjaci i zašto se baš tako zovu. Sv. Augustin piše da se čarobnjaci tako nazivaju upravo zbog veličine svojih djela koja mogu napraviti. Čarobnjaci su osobe koje, Božjim pristankom, uznemiruju one koje je potrebno uznemiravati iz određenog razloga. Smatralo se kako Bog demonima daje ovlasti da čine zlodjela onima koji su izgubili vjeru u Boga ili koji su učinili neka zla djela.

Vještice su osobe koje čine sve u zloduhu s vragom. Za sve njih postoje 4 vrste kazne (blagotvorna, bolna, prirodna i ona koja se naziva čarobnjaštvo).

Zašto se zlim djelima odaju osobito žene? I ovo je pitanje koje se često postavlja. Što je to što žene tjera na zlo? Zašto su žene u većoj mjeri praznovjerne? Neki stručnjaci tvrde da 3 stvari ne znaju za umjerenost, a to su jezik, svećenik i žena.

O ženama se počelo loše govoriti još u Starom zavjetu i knjizi Sirahovoj. *"Nema goreg otrova na otrovom zmijskim, niti mržnje od mržnje neprijateljske. Volim*

više živjeti s lavom i sa zmajem nego živjeti sa ženom opakom." ¹¹ Seneka piše ovako: "Žena ili ljubi ili mrzi. Treće nema."¹² Žena je u mogućnosti da svojom pojavom i suzama utječe na muškarce. Postoje i dobre žene, ali se kroz povijest više pisalo o lošim ženama. U ovoj knjizi navedena su tri razloga zašto su žene praznovjernije: lakovjernost, povodljivost i hitar jezik. Sve ove sitnice potječu još od prve žene, Eve koja je Adama navela na grijeh. Osim nje, kroz povijest se pisalo i o drugim ženama koje su bile krive za mnogošto. Npr. Helena koja je neposredno kriva za propast Troje, Kleopatra koja je bila Egipatska vladarica... Razlog tomu je što su žene tjelesno i društveno slabije od muškaraca, mnogo teže i na potpuno drugačiji način od muškaraca shvaćaju određene stvari. A one koje su zle su sklonije sumnji i odricanju vjere, te prihvaćaju čarobnjaštva. Jedni od razloga što žene postanu zle su nevjera, bludnost i častoljubivost.

Mogu li vještice i čarobnjaci navesti drugu osobu da zavoli i zamrzi? Čovjek se sastoji od tri elementa, a to su volja, um i tijelo. Čovjekovom voljom može upravljati samo Bog, umom anđeo, a tijelima upravljaju zvijezde. Prema tome, niti jednim segmentom demoni ne mogu upravljati. Pojedini ipak tvrde da je to moguće, ali jedino uz pomoć neke druge sile. No, i ovo mišljenje je heretičko prema stavovima Crkve.

Ljubav i mržnja su dvije stvari koje su stvar volje jedino one osobe koje se to tiče. Vrag njima ne može upravljati. Prema tome, vrag i vještice nisu u mogućnosti utjecati na to koga će netko voljeti ili mrziti.

U daljnjim poglavljima piše o tome kako se bludnice češće odaju zlu od vjernih žena. No, je li moguće da ubijaju djecu u utrobama nevinih žena ili da ih otimaju i bacaju divljači da ih rastrgaju i pojedu. Kroz povijest je zapisano mnogo izjava

11 Heinrich Institoris i Jacob Sprenger , Malleus Maleficarum, pdf format, <https://www.scribd.com/doc/53642474/Malleus-Malefic-Arum-Malj-Koji-Ubija-Vjestice>, 68. str.

12 Heinrich Institoris i Jacob Sprenger , Malleus Maleficarum, pdf format, <https://www.scribd.com/doc/53642474/Malleus-Malefic-Arum-Malj-Koji-Ubija-Vjestice>, 68.str.

kako se pojedinci žale da su im djecu noću ukrale vještice. Neke žene su svjedočile da su vještice bile krive za to što nisu mogle začeti. No, poznato je da žene mogu spriječiti nastanak trudnoće i na druge načine (biljke, razni pripravci...). To je sve istina, ali one su tvrdile da su vještice te koje su spravljale čudesne napitke.

Kazna za različite grijehе nije jednaka. Nije isto kada čovjek počini grijeh namjerno ili ako ga počini slučajno. Veća krivnja zasluđuje veću kaznu. Grijesi i krivnje vještica su jedno od najvećih zala. Prema tome je hereza vještica najgora vrsta hereze.

Postoje još mnoga pitanja na koja je ova knjiga pokušala dati odgovore. No, jedno je sigurno: knjiga je pisana u skladu s uvjerenjima onog doba, a to je da je progon vještica bila sasvim normalna stvar. Pisanje ovakve knjige nije nimalo čudno. Na više od 400 stranica autori su pokušali dati odgovore na gotovo sva važna pitanja za ono doba. Vjerojatno bi se u današnje doba ovim pitanjima pristupilo iz drugog aspekta, ali vremena su bila takva i ništa se ne može promijeniti.

3. VJEŠTICE IZ SALEMA

1962. godine, u siječnju, Elizabeth Parris (kći lokalnog župnika) i Abigail Williams su počele imati napadaje. Njihova tijela su se grčila, djevojke su počele proizvoditi razne zvukove i nitko nije shvaćao što se sa njima događa. Ubrzo ih je liječnik pregledao i, na njihovu nesreću, je zaključio kako se radi o čaranju te da su djevojke opsjednute đavlom. Bile su prisiljene priznati da su ih urekle tri žene (ropkinja Tituba, beskućnica Sarah Good i udovica Sarah Osborne). Sve su kasnije tvrdile da su nevine, osim ropkinje koja je izjavila kako je sklopila pakt s đavlom. Rezultat njezine izjave bio je lov na vještice u tom gradu. Žene, muškarci, djeca...svi su mogli biti optuženi. 10.lipnja 1692. je

pogubljena prva vještica, Bridget Bishop.¹³ Uspostavljen je bio i poseban sud, a tijekom suđenja obavljalo se i testiranje dodirom. Naime, ako je netko u sudnici za vrijeme suđenja imao napadaj, vještica ga je morala dotaknuti. Ako bi napadaj te osobe prestao, to je značilo da se urok vratio osobi koja ga je stvorila i to je odmah bio dokaz da je ta osoba vještica. Poseban sud je prestao djelovati u listopadu 1692., a za vrijeme njegova trajanja u Salemu je bilo pogubljeno 19 osoba. Obiteljima salemskih žrtava na kraju je vraćena pravda i dane su im novčane naknade. No, to ne znači da je bio kraj njihovim patnjama. Najmlađa optužena osoba imala je četiri godine, a najstarija 71 godinu.

3.1. ZNAKOVI ZA PREPOZNAVANJE VJEŠTICA- PREMA SUĐENJU VJEŠTICAMA IZ SALEMA

Osnovna pravila za prepoznavanje vještica su postojala, a ona su bila čudna i pomalo smiješna:

- 1) Ako je optuženik žena, veća je vjerojatnost da je vještica jer se vjerovalo kako su žene labilnije i sklonije grijehu od muškaraca.
- 2) Ako je optuženik siromašan, veća je vjerojatnost pakta s vragom. Smatralo se da bi siromašni učinili što god samo da im bude lakše u životu.
- 3) Ako je optuženik žena, a još k tome i bogata, bivala je optužena kao vještica. Naime, žena je oduvijek bila na nižem položaju od muškaraca, stoga, muškarac bi trebao uzdržavati ženu, a ne da žena uzdržava samu sebe.
- 4) Ako je optužena bila često u društvu prijateljica bez pratnje muškaraca, smatralo se da je to sastanak gdje se veliča sam Đavao.
- 5) Svada je bila jedan od čestih razloga optužbe. Moglo se optužiti bilo koga i iz bilo kojeg razloga.

¹³ <http://studentski.hr/vijesti/na-danasnji-dan/pocetak-sudenja-vjesticama-iz-salema>, preuzeto 22.8.2016.

- 6) Ako je optužena jako stara ili jako mlada. Najstarija optužena je imala 71 godinu, a najmlađa samo 4 godine.
- 7) Ako se pomagalo drugima pri porodu. Naime, babice su često zbog izvrsnog poznavanja bilja i ljudskog tijela bile optužene.
- 8) Ako je netko imao previše ili premalo djece i to je bio često znak da je netko vještica.
- 9) Tvrdoglavost pojedinca se uzimao kao dokaz pakta s Đavlom.
- 10) Prisutnost madeža se često tumačio kao "đavlji znak" i njega se odmah odstranjivalo, a optuženu se mučilo.
- 11) Pokvaren maslac ili mlijeko u domu je također bio jedan od znakova. Ovaj dokaz je pomalo smiješan, ali se par puta na suđenjima u Salemu spomenulo kako su optužene u kući držale pokvarene stvari.
- 12) Vanbračni odnosi nisu bili u skladu s propisima i optuživani su bili mnogi koji su imali partnera sa strane.
- 13) No, to nije sve...ima još mnogo dokaza, a neki od njih su i: ako je žena bila silovana, ako je optuženik dotaknuo mrtvu svinju, ako na sebi nosi više različitih tkanina, ako žena ima pletenicu u kosi... ¹⁴

4. PROGON VJEŠTICA U HRVATSKOJ

U Hrvatskoj progoni počinju nešto kasnije nego u drugim europskim državama. Kod nas se prvi put vještice spominju već 1214. u statutu grada Korčule i 1288. u Vinodolskom zakoniku. No, tek krajem 17. st. progoni uzimaju sve veći mah i doživljavaju svoj vrhunac. U početku (13. i 14. st) od osoba koje su bile optužene se tražilo da dovede nekoliko svjedoka koji će zajedno s njom dokazati da nije vještica. I tako je bilo sve do 17. st dok nije

¹⁴ Preuzeto 29.7.2016.: <http://pixelizam.com/13-znakova-da-ste-vjestica-prema-optuzbama-sa-sudenja-vesticama-iz-salema/>

uvedeno mučenje optuženih. Kod nas su se vještice nazivale različitim imenima (štriga, morna, coprnicica, vištica...). U Hrvatskoj je, kao i u drugim zemljama, propisima bilo određeno kako se optuženoj /optuženom uzimala sva imovina koja je kasnije pripala općini ako nije bilo nasljednika. Ako je nasljednik bio muškarac, zapljena imanja nije bila dozvoljena. Ako je nasljednik bila žena, imanje se odmah oduzimalo.

1656. ugarsko-hrvatski kralj Ferdinand III¹⁵ je donio "Zakon o sudskom kaznenom postupku". Među propisima su bili i oni o vješticama i čarobnjacima. Ovaj Zakon se odnosio i na Hrvatsku pošto je Hrvatska u to doba bila pod Ugarskom vlašću. Do 18. st mučen je bio veliki broj žena, a većina njih je na kraju bilo i ubijeno. Onda je 1740. kraljica Marija Terezija odlučila da se sve optužbe protiv vještica moraju predstaviti nadležnima koje je ona sama imenovala. Do danas je u Hrvatskoj bilo optuženo oko 250 žena, a većina ih je živjela u blizini Kaptola. Između 1360. i 1758. je zabilježeno kako je bilo optuženo oko 230 žena. Znači, svega 10-ak optuženih je bilo muškog spola. Od 245 uhićenih, 148 ih je bilo pogubljenih. Od toga je 95% pogubljenih bilo ženskog spola.¹⁶ Za neke optužene se ne zna točno kako su završili, no može se pretpostaviti da su bili ubijeni. Zadnja pogubljena vještica u Hrvatskoj je bila Jela Putakovića iz Donje Stubice koja je pogubljena 1746. godine. Zadnja osuđena vještica je bila Magda Logomer (Herucina) koju su 1758. osudili na smrt, no kraljica Marija Terezija ju je oslobodila svih optužbi.

5. IVAN KRSTITELJ TKALČIĆ

Ivan Krstitelj Tkalčić se rodio 4. svibnja 1840. u Zagrebu. Tamo je završio i gimnaziju nakon čega se 1862. godine zaređio za svećenika. Tijekom života je radio u Sisku kao kapelan, u Zagrebu kao župnik, te

¹⁵ Ferdinand III je bio hrvatsko-ugarski kralj od 1625. do 1657.

¹⁶ Preuzeto 15.8.2016.: <http://www.vecernji.hr/zanimljivosti/vjerovanje-u-vjestice-magicno-zlo-najjace-je-na-silvestrovo-233746>

kao službenik i knjižničar u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti.

Napisao je mnogo povijesnih radova o gradu Zagrebu. Jedan je od prvih koji su pisali o progonu vještica na području Hrvatske.

Neka njegova značajnija djela su:

- Slavensko bogoslužje u Hrvatskoj
- O staroj zagrebačkoj trgovini i obrtima
- Monumenta Ragusina
- Hrvatska povjestica
- Poviest hrvatah
- Izprave o progonu vještica u Hrvatskoj

Tkalčić se smatra „ocem hrvatske vještice povjestice“.

U početku je pomogao Mariji Jurić Zagorki u njezinim istraživanjima te joj pomogao da dođe do nekih bitnih zapisa vezanih uz progon vještica koji su joj bili potrebni za pisanje knjige Grička vještica.

5.1 IZPRAVE O PROGONU VJEŠTICAH U HRVATSKOJ

Izprave o progonu vještica u Hrvatskoj je jedno od značajnijih Tkalčićevih radova. Na samom početku navodi kako je djelo predao u JAZU 22. listopada 1890. Također navodi kako je rad temeljio na vjerodostojnim sudbenim spisima. Svaki zapis započinje navođenjem točnog datuma ili godine. Tako npr. prvi zapis izgleda ovako:

*I. God. 1360. 17. ožujka. Dvie zagrebkinje Alica i Margareta, potvorene s čaranja, osudjuju se, da se svaka sa šest svjedokah te s potvore opravda.*¹⁷

¹⁷ Ivan Krstitelj Tkalčić: Izprave o progonu vještica u Hrvatskoj, pdf format, <http://dizbi.hazu.hr/object/view/8540>, 1. str.

Iz ovog i idućih navoda je vidljivo kako su se optužene mogle braniti pred sudom i dokazati svoju nevinost. No, kasnije to neće biti moguće jer se ženama sudilo bez prisutnosti svjedoka. Neke optužene su zahtijevale da se opravdaju pred sudom. Tako je Barbara Tunčićka prosvjedovala i zahtijevala da se opravda pred sudom sa dvanaest svjedoka. Naime, ona je bila optužena da je 1639. jednu djevojku zvala u vještice društvo i obećala joj ljepši život. Na kraju tog zapisa stoji kako se original nalazi u arhivu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

Neke su žene bile prisiljene i lažno svjedočiti kako bi spasile sebe i obitelj:

*XII. God 1651. 18. ožujka. Doroteja Majhanović ispovjeda pred gradskim Sudom, kako je i kakov lijek dobila od vještice Sikiričke.*¹⁸

Tkalčić navodi i zapis kako su svećenici morali propovijedati protiv vještica:

*VI. God. 1611. Sinodalni zaključak, kojim se nalaže svećenstvu biskupije Zagrebačke, da propovijeda proti čarobiji.*¹⁹

No, to nije kraj neobičnim zapisima. Često su i seljaci odlučili poduzeti određene mjere protiv vještica jer su smatrali kako su bile krive za neplodnost, loš urod i slično:

¹⁸ Ivan Krstitelj Tkalčić: Izprave o progonu vještica u Hrvatskoj, pdf format, <http://dizbi.hazu.hr/object/view/8540>, 9. str.

¹⁹ Ivan Krstitelj Tkalčić: Izprave o progonu vještica u Hrvatskoj, pdf format, <http://dizbi.hazu.hr/object/view/8540>, 3.str.

XIX. God 1685. Seljaci zagrebačke okolice svojevóljno sažiú vještice, jer da su krive nerodici i gladu.²⁰

Mnogi su smatrali kako treba pronaći dobar lijek protiv vještica, pa se i o tome pisalo.

A za sve one koje su bile zatvorene, suđenja, držanja vještica u zatvoru i njihovo spaljivanje je trebalo financirati. Iz zapisa gradskog poreznika Martina Eberla je vidljivo kako je to bilo skupo:

XX. God. 1704. mj. siečnja-travnja. Račun gradskoga poreznika Martina Eberla, za hranu, mučenje i spaljivanje nekih vještica.

*Anno domini 1704. die 9. Januarii. Na examen Ptičkovice potrošil sam Na svečo 1. gr(oš), henkaru 1. gr. : Item Exmisusem, Ptrkulabu, diaku i Perceptorom vsakomu pint vina i za gr. kruha den. 36.
Item grabantom polag vina den. 3.
Die 10. die 11. et die 12. Vsaki dan potrošil sem na gore rečenih po 39. novacfor. 1. den. 17.
Item, dal sem za sveće den. 12.
Item, kupil sem pet opert den. 25.
Item, zadni dan na mesu den. 4.
Item, dal sam, da su se babe žgali polag vina officialom den. 20.
Item, henkaru polag vina, na kruh i meso den. 12.
Item, 4 vratarom i dvem grabantom polag vina den. 6.
Od 10. Martiusa do 30. dvem coprenicam dal sam polag vina vsaki dan dva groša na krug for. 1. den. 60.
Die 10. Martii. Kada su copernice na mukah bili potrošil sam na Exmisus polag vina den. 32.
Die 14. Martii. Dal sam henkaru od dveh copernic, kaj je dva*

²⁰ Ivan Krstitelj Tkalčić: Izprave o progonu vještica u Hrvatskoj, pdf format, <http://dizbi.hazu.hr/object/view/8540>, 24.str.

<i>puta mučil 4. pintov vina, za dva groša kruha i dva funta sira</i>	<i>den. 25.</i>
<i>Die 29. Martii. Da su babe žgali, grabantom i vratarom za kruh</i>	<i>den. 8.</i>
<i>Item, henkaru, kaj je babe mučil i pogubil</i>	<i>den. 20.</i>
<i>Die, 4. Aprilis. Počel sam hraniti dve copernice do 10. Aprilis, na dan vsakoj 1. gr(oš)</i>	<i>den. 36.</i>

Iz računah Martina Eberla, gradskoga poreznika, u arhivu jugosl. akad.

d. 156. 157.²¹

U zapisima se pojavljuju imena mnogih optuženih kroz nekoliko stoljeća: Alica, Margareta, Dragica, Barbara Tunčićka, Magdalena Muhička, Mihalja Kušević, Doroteja Majhanović, Marijana Fabicka, Kata Rakocicka, Magda Benković, Marijana Brukec i mnoge druge.

No, nisu sve optužene bile spaljivane. Rijetke su one koje su uspjele dokazati svoju nevinost. Svoju nevinost je dokazala i Kata Rakocicu za koju se piše kako ni na mučilima nije priznala svoju krivnju pa ju je sud odlučio osloboditi svih krivnji i omogućiti joj da nastavi život kakav je živjela prije optužbe.

Kako je vrijeme promicalo, kako se polako smirivala neugodna situacija s vješticama, tako su i ljudi polako počeli shvaćati kako je to sve bila samo zabluda. Tako je 1752. grof Karlo Baćan (ministar) molio da mu se objasni postoje li zapravo vještice ili su sva silna vjerovanja zapravo zabluda. Ubrzo nakon toga je progon vještica postao ograničen i nije mogao bilo tko biti optužen. I napokon, 1758. carskom odlukom je obustavljeno suđenje i spaljivanje vještica.

²¹ Ivan Krstitelj Tkalčić: Izprave o progonu vještica u Hrvatskoj, pdf format, <http://dizbi.hazu.hr/object/view/8540>, 25.str.

6. MARIJA JURIC ZAGORKA (Negovec, 2.3.1873.- Zagreb, 30.11.1957.)

O njenom životu i književnom radu mogu se naći mnoge nepodudarnosti. Prva problematika vezana je uz datum njezina rođenja. Sama je namjerno navodila krive datume rođenja, tako da se donedavno nije znalo koji točno datum staviti kao datum njezina rođenja.

Roditelji su joj živjeli u neprestanim svađama, što je utjecalo na život djece u obitelji.

Imala je mlađu sestru Dragicu koju je odgajala seljačka žena jer majka nije marila previše za nju. Ona je umrla vrlo mlada od posljedica tuberkuloze. Imala je i braću, Leonarda i Stjepana, no za njih je jednom prilikom rekla kako su ju mnogo oštetili (krivotvorili su mjenice, ukrali joj dragocjenosti te je lišili dijela nasljedstva).

Prilikom krštenja dobila je ime Mariana, ali je u Djevojačkoj školi u Samostanu milosrdnica uzela ime Marija.

U 14-oj godini napisala je dramu Kalista i Doroteja. Kada je imala 15 godina, majka ju je odlučila ispisati iz škole, te dvije godine kasnije su je udali za Andriju Matraya koji je bio željeznički činovnik i mnogo stariji od nje. U braku je pretrpjela živčanu krizu. Udala se za škrtog i bolesnog čovjeka koji je sve sakrivao od nje. Odlučila je pobjeći od njega (preobukla se u haljinu služavke). Jedno vrijeme se sakrivala kod ujaka u Mitrovici, ali ju je istjerao kada je saznao što je učinila. Naime, njezin muž je raspisao tjeralicu za njom. Od ujaka je otišla Strossmayeru kojega je zamolila za pomoć.

Vremenom je postala suradnik, a kasnije i urednik Obzora gdje je pisala o životu u Hrvatskom zagorju. U ono doba bilo je malo žena koje su sudjelovale u javnom životu, a ona je postala jedna od njih (ako su mnogi bili protiv toga da se Zagorka bavi novinarstvom). Punih 15 godina je radila u Obzoru gdje je pisala protiv Khuena, mađarizacije, politike, vlasti...

Objavila je članak Egy Perc (Jedna minuta) u kojem prosvjeduje protiv nasilja konduktera nad seljacima. Iako na kraju članka nije postojao potpis mnogi su znali tko ga je napisao i time ju još više zamrzili.

Potpisivala se na različite načine, imala mnoge pseudonime, a neki od poznatijih su: Igllica, Vlastelinka, Neris i Petrica Kerempuh.

Sa svih strana je dobivala ponude, velike novčane svote, a jedini uvjet za dobiti ih je bio da prestane pisati u redakciji Obzora, No, nisu je uspjeli ušutkati. Zbog pisanja o politici su je 1903. uhitili.

Tada je, u zatvoru započela s pisanjem povijesne drame Evica Gupčeva. Nakon izlaska iz zatvora, policija ju je pratila gotovo cijelo vrijeme.

Iako je cenzura bila na snazi, ona je i dalje pisala o čemu je htjela. Ilegalno je štampala 100 primjeraka brošure August Cesarec pred sudom sile.

Kasnije je, na preporuku biskupa Strossmayera počela pisati romane, drame....U književnosti se javlja 1890. crticom u Bršljanu. Prvim pravim književnim nastupom smatraju se romani Roblje i Vlatko Šaretić, te jednočinke Novi roman i Što žena umije. Pravu slavu je stekla ciklusom romana Grička vještica.

U cijelom svom književnom opusu se svjesno bavila pripadnošću, zavičajnošću, ali uvijek je u pozadini bila vidljiva i politička osviještenost.

Za sebe je uvijek govorila kako je bila i ostala samo novinar te da su njezini romani zapravo novinarsko štivo za puk te da kao takve nije željela da ih se kritizira od strane visoke književnosti.

Zagorka je, nažalost, morala umrijeti da bi se o njoj i njezinim djelima počelo govoriti pozitivno. Jedna je od hrvatskih pisaca koja je bila ismijavana gotovo pri svakom koraku. U početku je njezina literatura smatrana kao Ne-literatura. Danas je drugačija priča, danas je ona vrlo popularna, a njezina djela su rado čitana.

6.1.DJELA

Napisala je mnoga kazališna djela, scenske šale, jednočinke, lakrdije, humoreske, melodrame. Pisala je o aktualnim temama iz svakodnevnog zagrebačkog života.

Politička publicistika sažeta je u djelu Razvrgnute zaruke (1907). I u nekim dramskim tekstovima može se uočiti naglašena politička strana.

1917. napisala je svoje najbolje scensko djelo, Jalnauševčani.

Kod nje je vidljiv spoj novinarstva, književnosti, politike i povijesti.

Napisala je 30-ak feljtonskih romana različite tematike. Roman Kneginja iz Petrinjske ulice izlazio je u Hrvatskim novinama u 147 nastavaka. Ovaj roman je splet ljubavi, politike, kriminala, spletkarenja. Ovakav splet nekoliko različitih žanrova vidljiv je u gotovo svim njezinim djelima.

U svojim djelima je težila beskonačnosti. Fabulu nije započinjala navođenjem određene godine, već kratkim opisom, događajem koji se svako toliko grana te tako drži čitatelja zainteresiranim.

Dijalozi su kratki, ali vrlo česti.

Prilično zanimljivi su opisi krajolika, prostora i osoba. Fabularnu okosnicu njezinih romana čini grad Zagreb. Vrlo temeljno je opisivala velike salone, balove, odore, gozbe i običaje. Autentičnost podataka je tražila u knjižnicama.

Bila je fascinirana dvorovima, balovima, spletkarenjem, srednjim vijekom pa je proučavala tlocrte srednjovjekovnih dvorova, Griča, starog Zagreba, obilazila je stare knjižnice. Odlučila je i jedno vrijeme provesti u nekim srednjovjekovnim dvorovima kako bi dobila što neposredniji dojam. Posjetila je stare dvorove u Austriji, Bavarskoj, Češkoj.

Uvijek je tragala za onim segmentom povijesti koji je trebala moći primijeniti na sadašnjost. Povijesna događanja je uzimala kao primjer opasnosti koje bi se mogle dogoditi u sadašnjosti, tj. u vremenu u kojem je ona živjela.

Za likove je birala više ili manje poznate povijesne ličnosti koji su joj služili kao mučenički uzori. U djelima je prikazivala privrženost nižem sloju, puku, a govorila je protiv višeg sloja na posredan ili neposredan način.

Za likove se može reći da su žanrovski formalizirani te da je kod njezinih likova prisutan crno-bijeli svijet. To bi značilo da se ugroženi pravednici prikazuju kao besprijevano čisti ljudi koji imaju neke nadnaravne mentalne sposobnosti koje im pomažu u traženju zlikovaca. Za razliku od njih, zlikovci su ti koji narušavaju red i mir i uzrokuju kaos. Zapravo, oni su ti koji u djelu pokreću radnju i zaplet. Na kraju uvijek pobijede dobri.

Ženski likovi su često glasnogovornici Zagorkinih misli, pa je stoga i mnoga djela nazvala prema glavnim likovima (Kontesa Nera, Jadranka, Gordana...)²²

ROMANI:

- Plameni inkvizitori
- Republikanci
- Vitez slavonske ravni
- Jadranka
- Roblje
- Mala revolucionarka

²² Preuzeto iz: 1) Zbornik trivijalna književnost, Beograd, 1987.

2) DUNJA Detoni Dujmić, Ljepša polovica književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1998., 26. – 29. str., 153. -167. str.

3) Stanko Lasić, Identitet hrvatskog književnika, Ulomak iz monografije o Mariji Jurić Zagorki, Znanje, Zagreb, 1986.

4) Branimir Donat: Drukčije, eseji i feljtoni, Znanje, Zagreb, 1990., 86. – 98. str.

5) Josip Velebit, Književnica Marija Jurić Zagorka sve više postaje legendom, 1991.

6) Leksikon hrvatske književnosti, Naprijed, Zagreb 1998. , 395. – 396. str

7) Stjepan Hranjec, Hrvatski dječji roman, Znanje, Zagreb, 1998., 90. – 94. str.

8) Mali leksikon hrvatske književnosti, Naklada Ljevak, Zagreb, 1998., 395. - 397. str

- Nevina u ludnici
- Crveni ocean (1918.)- socijalno-utopistički roman
- Tozuki – kriminalistički roman

POVIJESNI ROMANI:

- Grička vještica- ciklus od 7 romana: Tajna krvavog mosta, Kontesa Nera, Malleus Maleficarum, Suparnica Marije Terezije I, Suparnica Marije Terezije II, Dvorska Kamarila, Buntovnik na prijestolju
- Gordana (1934. – 1935.)
- Kći Lotrščaka (1921. -1922.)
- Kraljica Hrvata (1937. – 1939.)
- Kneginja iz Petrinjske ulice (1910.)- prvi kriminalistički roman
- Kamen na cesti (1937.)- romansirana biografija

DRAME:

- Kalista i Doroteja
- Filip Košenski
- Evica Gupčeva

6.2. GRIČKA VJEŠTICA

Grička vještica je ciklus romana Marije Jurić Zagorke. Ciklus se sastoji od 7 romana. Prvi dio ciklusa (Tajna krvavog mosta) je počeo izlaziti 1912. godine u Malim novinama u svescima. Na kraju tog dijela romana su izdavači objavili da je ovaj roman tek uvod te da će ubrzo početi objavljivati nastavke. Nakon toga su objavljeni i drugi dijelovi: Kontesa Nera, Malleus maleficarum, Dvorska kamarila, Suparnica Marije Terezije I i II te Buntovnik na prijestolju. 18. lipnja 1918. u Zagrebu, u HNK-u je izvedena predstava ovog romana pod istim imenom ("Grička vještica").

Ovo je ciklus romana koji sadrži elemente ljubavnog, kriminalističkog, pustolovnog, akcijskog i povijesnog romana. Temelj čine povijesna zbivanja oko kojih Zagorka gradi priču. Zagorka je za ovaj roman odabrala temu progona vještica i povijesna zbivanja u državi u 18. st. Kada bi se gledalo vrijeme radnje svih romana, onda bi prvi roman započeo oko 1775., a zadnji završio oko 1791. Radnja prvog dijela (Tajna krvavog mosta) počinje u kasno ljeto, a završava iduće godine u proljeće. Iste te godine počinje radnja drugog dijela (Kontesa Nera). Roman započinje proslavom Nerinog 17-og rođendana. Na kraju zadnjeg dijela Nera ima 32 godine te petogodišnjeg sina.

Niti jednom u romanu nisu bile prikazane dvije radnje u isto vrijeme. Radnje se nižu iz epizode u epizodu pri čemu se javljaju mnoge poznate povijesne lokacije. Mnogi u tome prepoznaju naglašeni zavičajni patriotizam. Zagorka je kroz ovih 7 romana upoznala čitatelje s mnogim hrvatskim krajevima, ali i s dvorom Marije Terezije. U romanima se mogu pronaći mnoga poznata, ali i manje poznata mjesta (Varaždin, Mesnička kula, Manduševac, Oroslavlje, dvor Marije Terezije, Žuti grad, Parma, Bavarska, Karlovac, Mokrice...)

Glavni likovi su većinom iz Hrvatske čime Zagorka želi ukazati na važnost borbe za narod i ljubav, za odcjepljenje od stranog utjecaja. Likova ima mnogo, a ovo su neki od značajnijih: Jurica Meško, Stanka, kontesa Nera, Siniša, Barica

Cintek, grofica Ratkay, gradski sudac Krajačić, odvjetnik Dvojković, otac Smole, grof Vojkffy i baba Urša.

Likovima su unaprijed zadane karakteristike, ili su dobri ili su zli (crno- bijela tehnika). Uvijek su oni zli pokretači radnje, a dobri su oni koji se bore protiv nepravde i koji su često dovedeni u nepovoljni položaj.

Dva najvažnija lika u romanu su kontesa Nera i kapetan Siniša Vojković. I jedan i drugi su oblikovani prema povijesnim osobama čije je osobine Zagorka preuzela iz povijesnih zapisa, točnije pisama grofice Sermago-Rauch. Marija Keglević- Malatinski joj je bila predložak za stvaranje kontese, dok je lik Siniše stvorila prema Sigismundu Vojkoviću.²³

Zatim je iz povijesnih spisa preuzela imena i sudbine 13 osoba koje su bile optužene za čarobnjaštvo:

- 1) Katarina Kozjak (4. – 10. ožujka 1699.)
- 2) Barbara Tortić (6. svibnja 1699.)
- 3) Magdalena Krvatić (14. – 18. svibnja 1699.)
- 4) Margareta Dumbović- Boljanec, prozvana Fratarica (14. – 18. svibnja 1699.)
- 5) Katarina Dolanec (18. svibnja 1699.)
- 6) Jelena Škrvarić (6. svibnja 1699.)
- 7) Jelena Kušenka (1715.)
- 8) Margareta Kušenka (28. ožujka – 12. travnja 1715.)
- 9) Barbara Dugan (1743.)
- 10) Barbara rod. Jurković- udova Benšek Cindek (5. svibnja – 11. rujna 1743.)

²³ Deniver Vukelić, Fenomen progona vještica u Zagrebu i problem identiteta u popularnom historijskom romanu Marije Jurić Zagorke, pdf format, https://bib.irb.hr/datoteka/616945.Fenomen_progona_vjestica_u_Zagrebu_i_Gricka_vjestica_-_DV.pdf

- 11) Adam Sulić (1743.)
- 12) Marija Vugrinec (8. kolovoza 1751. – 4. svibnja 1752.)
- 13) Magdalena Logomer Herucina (kolovoz 1758.)²⁴

6.3. MARGARETA I JELICA KUŠENKA

Prvi slučaj progona i spaljivanja vještica u romanu je onaj o Margareti Kušenki. U stvarnosti se njeno suđenje odvijalo od 28. ožujka do 12. travnja 1715. godine. Protiv nje je u romanu dalo izjavu nekoliko osoba, a među njima su bili njezina kćer te suprug. Kćer Jelica je kasnije htjela povući izjavu jer ju je na to isprva prisilio otac koji je na kraju iz grada pobjegao s nekom drugom ženom. O Margaretinom suđenju u stvarnosti postoje sačuvani spisi iz kojih je Zagorka uzela podatke za ovaj roman. U prvih nekoliko poglavlja drugog dijela, Kontese Nere, saznaje se njezina sudbina, a to je bilo spaljivanje na lomači. Slučaj protiv nje su vodili odvjetnik Blaž Dvojković i sudac Petar Krajačić.

Osim Margarete Kušenke u romanu je prikazana i sudbina njene kćeri Jelice. Ona je, isto kao i majka, bila optužena za čaranje. Nju su Nera, baka i otac Smole odlučili na kratko sakriti u dvorcu, a kasnije su ju poslali u samostan. Dok je bila u dvorcu sakrivala se pod prezimenom Kozjak. I ovo prezime je Zagorka preuzela iz povijesnih spisa. Jedna optužena prema povijesnim spisima se prezivala Kozjak.

Nakon što je došla u samostan jedno vrijeme je bilo sve uredu, taman je trebala postati opaticom. No, u nju se zagledao samostanski vrtlar Pavao Galović kojemu ona nije htjela uzvratiti ljubav. Odlučio ju je kazniti i to tako da ju je okrivio da je vještica. Sud ju je odveo u toranj, gdje je bila podvrgnuta mučenjima. Na kraju je bila optužena i spaljena na lomači. U romanu se može

²⁴ Deniver Vukelić, Fenomen progona vještica u Zagrebu i problem identiteta u popularnom historijskom romanu Marije Jurić Zagorke, pdf format, https://bib.irb.hr/datoteka/616945.Fenomen_progona_vjestica_u_Zagrebu_i_Gricka_vjestica_-_DV.pdf

pronaći ulomak koji je čitan pred svijetom netom prije njenog spaljivanja na lomači:

"U ime njezinog veličanstva carice i kraljice Marije Terezije izriče se ovime osuda Jelici Kušenki - po vlastitom priznanju pravoj vještici. Jer je činila ljudima zlo, začaravala cvijeće u vrtu duvna, onda obmanula čarolijama Pavla Galovića tako da još danas ne može naći mira i spasenje svojoj duši, osuđuje se prema postojećim zakonima da se živa spali na lomači. ! „²⁵

I lik ovog vrtlara koji ju je optužio je preuzela iz stvarnog života. U povijesnim spisima se ovaj vrtlar javlja kao svjedok i tužitelj u parnicama protiv majke i kćeri. Navodno, one su bile krive što nije mogao pronaći svoj mir dugo vremena.

6.4. NERA

Nera Keglevicz je unuka poznate grofice Suzane Ratkay.

"Pred njim stajaše djevojka, mlada i stasita, odjevena u ružičastu haljinu. Lijepo ovalno lice s finim, odrješitim nosićem srdačno mu se smiješilo, a velike oči, crne poput noći i duboke poput svemira, gledale ga pronicavo. Po čelu i oko sljepoočica lepršali su joj gusti pramenovi čudne pepeljaste boje i tako se napadno odražavali od baršunastog crnila očiju da je kapucin gotovo zaboravio na ono zbog čega je došao!"²⁶

²⁵ Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Malleus Maleficarum, 15. str.

²⁶ Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Kontesa Nera, 32. str.

Cijelo djetinjstvo je provela u izolaciji, daleko od društva. Svo to vrijeme baka ju je pripremala za surovi svijet i opasnosti s kojima bi se mogla suočiti. Tako je Nera izrasla u samouvjerenu, neiskvarenu i pomalo tvrdoglavu djevojku koja je bila protiv svih zakona i propisa vezanih uz progon vještica.

"Ali reci mi, bakice, zar ti vjeruješ da vještice zaista mogu praviti tuču i da im vrag daje tu moć? - Ja vjerujem samo u ljudsku zloću i ljudske zločine...Vidiš, bakice, tako mislim i ja- radosno će Nera!"²⁷

Zanimalo ju je sve što je bilo vezano uz vještice, čak je i odlazila do Kamenitih vrata kako bi vidjela njihove tajne sastanke. Jednom ju je u istraživanju uhvatio odvjetnik Dvojković. Nije ju prepoznao, ali joj je uspio istrgnuti pojas koji je kasnije bio od presudne važnosti za nju. Idući put u svojoj pustolovini je upoznala Trenkovog kapetana Sinišu kojeg je tom prilikom ranila pošto ju nije puštao. Prema Siniši je Nera dugo osjećala mržnju, čak je sumnjala u njega da je bio kriv za njenu otmicu. Iz inata prema kapetanu odlučila se zaručiti s barunom Ivom Skerleczom. On je te zaruke raskinuo čim su Neru optužili da je vještica. Optužili su ju zbog toga što je skrivala Jelicu Kušenku, djevojku koja je isto bila optužena da je vještica. Optužili su ju zbog pojasa kojeg joj je odvjetnik uzeo, optužili su ju zbog tvrdoglavosti, zbog toga što se ne želi pokoravati zakonima.

"Još pred nekoliko tjedana davali su joj počast gozbe i zabave, svijet se skupljao oko njezinog dvorca da vidi tu toliko slavljenu mezimicu velikaškog društva. A danas se svjetina gomilala da je gleda poniženu, omraženu i napuštenu."²⁸

27 Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Kontesa Nera, 54.str.

28 Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Kontesa Nera, 296.str

Jedino su baka, Oršići, Remetinci i Siniša ostali uz nju u najtežim trenutcima. Svatko ju je na neki način pokušao osloboditi od vlasti, ali je jedino Siniši uspjelo. Oteo ju je ispod lomače:

*"Iznad kapelice sv. Uršule nadvila se strava. Jedni se sklopiše u nepomično klupko, drugi nagnuše u bijeg, a treći od strave i užasa popadahu po cesti. Preko njihovih tjelesa jurio je niz brdo podivljali vranac. Oči mu sijevaju, a iz ralja cijedi mu se pjena. Na njemu sjedi strašan konjanik. Od pete do glave crven je kao da mu je po tijelu izrasla crvena koža. Crven mu je vrat i lice i glava, a na vrh glave ispružio je crvenilo i dugi šiljak. Samo oko očiju prorezana mu je crvena koža. Kroz otvor sukljaju dva plamena, prijeteća, strašna oka kao upaljene žeravice. Kao da je nikao iz pakla jurnuo je preko svjetine ravno ulicom na Kamenita vrata. Svjetina vrišti, gura se natrag, jedni padaju na koljena, drugi pokrivaju oči rukama, žene se ruše u nesvijest, mladež bježi bez obzira, a starci se križaju i padaju na koljena. Jedan kalfa, htijući da pobjegne, izgubi od straga svijest, potrči konju ravno pod noge i ovaj ga pregazi, jureći niz brdo kao da ga vjetar tjera. Strašni konjanik dojuri do vještica. Pritegne konja koji se propne baš uz prestrašenu kontesu. U isti mah nagne se k Neri i jednim dobro pogodnim zamahom ugrabi je ispod pazuha, povuče je strelovito k sebi na konja. Onda jurne dalje preko svega što mu je stajalo na putu, pa izjuri ispod Kamenitih vrata i nestane ispred očiju svjetine kao bljesak munje."*²⁹

Isprva Nera nije bila sretna što ju je spasio, ali pomalo joj je postojao sve draži. Ipak je pobjegla od njega te se zaposlila kao služavka u dvorcu grofice Auesperg. Tamo je istraživala smrt svoje bake, a na kraju je saznala kako je Siniša u mladosti ubio ljubavnicu svog oca. Ona je bila uvjerena kako je ta žena bila njezina majka. On joj je obećao kako će se sam predati sudu kada ona bude

²⁹ Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Kontesa Nera, 301., 302. str.

na sigurnom. Naime, nju su cijelo vrijeme tražili, a optužba da je vještica je cijelo vrijeme bila na snazi. Jedno vrijeme je bila kod Barice Cindek koja je kasnije isto bila optužena da je vještica. Od nje sudac ju je odveo u toranj gdje je Nera trebala biti mučena. Protiv nje su u tornju svjedočile neke djevojke među kojima je bila i Jelica:

"Jelice Kušenko, reci je li kontesa Nera, tvoja bivša gospodarica bila svakodnevno na večer u Manduševcu. Je li ona prava pravcata vještica. -Dastisne se iz njezinih ustiju!"³⁰

Opet ju je Siniša spasio, ovaj put pretvorivši se u krvnika koji je na njoj htio isprobati nove metode mučenja. Kraj patnjama nikako nije dolazio. Stoga su njezini prijatelji odlučili napisati pismo kraljici. Kraljica je odredila da se Neru odvede u dvor te da će ona odlučiti o njenoj sudbini. Kraljica ju je spasila, a pošto joj se svidjela zaposlila ju je kao dvorsku damu. I dalje na dvoru je bilo mnogo spletki protiv nje, Siniše i cara Josipa koji je kasnije preuzeo tron. No, kao mnoge priče, tako je i ova imala sretan kraj. Nakon rata, Josipove smrti, povratka Siniše s bojišta, on i Nera su se vratili u Zagorje gdje su nastavili sretno živjeti.

6.5. BARICA CINTEK

Barica Cintek je povijesno gledano mnogo zanimljivija od kontese Nere. Ime Barice Cintek se pojavilo u spisima koji su bili vezani uz progon vještica 1742. godine. Iz tih spisa je vidljivo kako je bila optužena za spaljivanje na lomači 1743. Njen stvarni završetak se vjerojatno razlikuje od onog u knjizi. U knjizi je Barica oslobođena svih optužbi, dok nije poznato kako je završila u stvarnom životu. Barica je u knjizi predstavljena kao udovica koja je bila lijepa i zavodljiva. Bavila se pekarstvom, a najveći konkurent joj je bio Andrija Palčić

³⁰ Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Kontesa Nera, 250. str.

koji ju je optužio da ima više profita zbog čaranja. Najveća njena nesreća je bila u tome što se u nju zaljubio notar Lacko Sale koji ju je htio za svoju ljubavnicu. Ona ga je odlučno odbila na što se notar naljutio i optužio ju da je vještica. Njen proces su vodili gradski notar Lacko/Ladislav Sale, sudci Petar Krajačić i Đuro Dragovanić. Notar je odlučio potražiti Barbaru Piszck Mihanović koja je također bila optužena da je vještica. Njoj je obećao da će ju osloboditi mučenja ako pred sudom izjavi da je Barica vještica. Ona je zaista optužila Baricu, ali ipak nije bila spašena od mučenja. U povijesnim izvorima Zagorka je pronašla zapis kako je Sale tražio 400 forinti mita od Barice kako bi ju poštedito. U knjizi Zagorka piše o mitu, ali je riječ o 200 forinti. Taj iznos je Sale dobio, no Barica je odbila slobodu. Htjela je sama dokazati da je nevinna te zašto ju je Sale optužio. Iz povijesnih spisa je vidljivo i kako je Barica puštena na slobodu 16.2.1743. Ona je jedna od rijetkih žena koje su bile optužene i na kraju puštene na slobodu. Dok je bila osumnjičena, Barica je pretrpjela mnoga poniženja. Notar Sale i društvo su joj upali u kuću i prisilili ju da se u potpunosti skine kako bi utvrdili ima li na tijelu "vražji pečat". Inače je traženje pečata bilo dopušteno samo krvniku, ali je u ovom slučaju to učinio Sale. Nikakav pečat na tijelu nije pronađen, no Sale je bio djelomično zadovoljan jer je uspio u naumu da skine Baricu golu.

6.6. BLAŽ DVOJKOVIĆ, PETAR KRAJAČIĆ I LACKO SALE

6.6.1. BLAŽ DVOJKOVIĆ

Gradski odvjetnik Blaž Dvojković je lik koji je u knjizi negativno okarakteriziran. Svojim spletkama je jedan od glavnih pokretača radnje. On je zapravo manipulator koji koristi svoj položaj kako bi iskorištavao druge ljude. Jadne i nevine žene je dovodio u tajno društvo, Pakao, gdje se orgijalo i uživalo do dugo u noć. No, one nikada nisu smjele znati gdje se nalaze, putem su im oči morale biti vezane.

*"Oči su im svezane. Stupaju jedna iza druge i zaokružuju grmlje i drveće okolo naokolo, kao da su ih obmamile vještice, pa se vrte oko tamnog grmlja. Vodi ih netko sakriven u plašt i kapucu. Kad su ovako nekoliko puta obišle grmlje i drveće, izgubiše se prikaze najednom pod brdom ispod kule, kao da je i njih progutala zemlja. "*³¹

Iste te žene je kasnije optuživao da su bludnice i vještice. Osim toga je i sudca Krajačića navodio na nove slučajeve progona, a to mu i nije bilo teško pošto je sudac bio praznovjieran i vjerovao je u svakakva zla.

Jednom prilikom se prurušio u kramara Pavla Hreneka koji je nagovarao seljake iz Stubice da krenu na dvorac u kojem se kontesa sakrivala. U povijesnim spisima se može pronaći kako je neki seljak prezimenom Hrenek nagovarao seljake da sami na vlastitu odgovornost spale jednu ženu koja je bila optužena. To se i dogodilo, ali je kasnije taj seljak Hrenek bio optužen zbog bezakonitog provođenja pravde. Njegova optužba je bila odsijecanje glave mačem, vješanje glave na vješala, a tijela na kotač.³²

6.6.2. PETAR KRAJAČIĆ

Petar Krajačić je obnašao ulogu zagrebačkog sudca. On je, za razliku od Dvojkovića, stvarno vjerovao u vještice i na sam njihov spomen ih se bojao. Zbog svog straha je mnoge žene lažno optuživao i slao na lomaču. Najbitnija knjiga u njegovom životu bila je *Malleus Maleficarum* :

31 Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Kontesa Nera, 108. str.

32 Deniver Vukelić, Fenomen progona vještica u Zagrebu i problem identiteta u popularnom historijskom romanu Marije Jurić Zagorke, pdf format, https://bib.irb.hr/datoteka/616945.Fenomen_progona_vjestica_u_Zagrebu_i_Gricka_vjestica_-_DV.pdf, 18.str.

*"To je Malleus maleficarum. Zakon, posvećeni zakon o kažnjavaju vještica. Vi ste vojnici i dužni ste taj zakon štovati. Svi suci Europe crpe iz ove knjige dokaze o tom koliko zla mogu počinuti vještice."*³³

Razgovor između Dvojkovića i Krajačića o vješticama:

*"Time što ljudi vele: da, ima vještica? Ja mislim da bi se ipak moralo o tome razmišljati je li sve to istina i što je istina, a što nije. -Pa o tome su dosta razmišljali vrlo učeni ljudi po svijetu i ustanovili da vještice postoje. I naš Sabor je primio zakon o vješticama a da ima tu traga sumnji, ne bi ga Sabor dao primiti."*³⁴

6.6.3. LACKO SALE

Notar Sale je uz Dvojkovića i Krajačića jedan od najnegativnijih likova. On je bio glavni krivac zbog kojeg je Barica Cindekova bila zatvorena. Kao i ostali, i on je iskorištavao svoj položaj kako bi mogao što više uživati. Iz knjige se moglo iščitati kako je pregledavanje žena obavljao uvijek tamničar, no u slučaju Barice Cindek je on obavio pregled. Naime, on se u Baricu zagledao i na razne načine ju je pokušavao pridobiti. Kada je shvatio da nikada neće biti njegova, odlučio se na drastične poteze: optužiti nevinu ženu da je u paktu s vragom i nagovoriti druge optužene žene da svjedoče protiv nje.

6.7. CITATI O VJEŠTICAMA IZ ROMANA GRIČKA VJEŠTICA

"To su žene, baroneso, koje su iz pohlepe za novcem i udobnim životom prodale dušu vragu. Između takve vještice i vraga sklapa se ugovor i on njoj daje novaca

³³ Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Malleus Maleficarum, 12. str.

³⁴ Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Kontesa Nera, 85. str.

*da može dobro živjeti, i moć da može svim ljudima kojima želi činiti zlo kakvo joj se sviđa.....Ona može uništiti susjedov usjev, osakatiti svog neprijatelja, ucijepiti mržnju ili ljubav."*³⁵

*"Pokušajte! Nitko se živ neće odvažiti da izađe noću pred vještice. Svatko se boji da ga ne pograbe, ne odnesu sa sobom u zrak i ne razderu. To se već nekoliko puta dogodilo."*³⁶

*"Magnificie, to je vrag!" šapne sudac. "On se uvijek pretvara u crnog mačka. Vještica nas je primijetila, pobjegla je i sad je poslala vraga."*³⁷

*"Prošle su godine spalili u jednom njemačkom gradu stotinu baba, a ipak još uvijek nemaju ljudi od njih mira i pokoja. Ne daju se iskorijeniti.!"*³⁸

*"Vidite li onu ženu tamo što govori s Uršom?", upozori je Dorica. "To je Anka, ona je kmetica baruna Skerleca i prava pravcata coprnica. Danas su kmeti otišli na Skerlecovo imanje runiti kukuruz, pa i njen muž, zato će ona ići u ceh. I ja idem s njom." "Čula sam kod suda kako coprnice pripovijedaju kako žive, kako im je lijepo, pa sam i ja poželjela da idem u ceh. Ondje mora da je veoma lijepo. Osobito želim piti kuhano vino."*³⁹

35 Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Kontesa Nera, 42.str.

36 Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Kontesa Nera, 13. str.

37 Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Kontesa Nera, 15. str.

38 Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Kontesa Nera, 13. str.

39 Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Malleus Maleficarum, 66. str.

6.8. JANA I URŠA

Babe Jana i Urša su u romanu predstavljene kao sestre. One su jedine koje se u romanu zaista bave vraćanjem, stvaranjem raznih ljubavnih napitaka, otrova te prostitucijom. Za njih je Zagorka iskoristila prezime povijesne osobe Barbare Duganke.

Uglavnom su svoje „moći“ koristile u loše svrhe:

*"Uzmi mače što se iskotilo na veliku subotu, zakoljiga i iscijedi mu krv, onda uzmi krv i pođi onim putem kojim ti muž ide k svojoj dragoj, poškropi taj put mačjom krvlju. Kad ti muž bude opet došao k dragoj, s pola će se puta vratiti k tebi."*⁴⁰

*"Poslala sam po babu Uršu da dođe k meni i da nešto pokušamo. A kad je nema kod kuće, htjela sam to učiniti sama. Ako se poslije ponoći odreže mrtvoj vještici sedam vlasi i sedam niti izvuče iz košulje, dobiva čovjek sedam velikih moći. A kad joj se sedam puta ubode nožem u srce, onda je takav nož čudotvoran i razreže sve što čovjek hoće rastaviti."*⁴¹

6.9. MARIJA TEREZIJA

Marija Terezija je također jedna od značajnijih likova koji su vezani uz progone vještica. Na vlast je došla 1740. godine. Punih pet godina je bilo potrebno da počne provoditi vlasti na hrvatskom području. Ona je pod svojom vlašću učinila značajne promjene, pa tako i one koje su bile vezane uz progone vještica. Za nju su radili liječnici Van Swieten i De Haen koji se, također, spominju u romanu. Rad ovih ljudi bio je značajan. Kraljica je u njih imala mnogo povjerenja i često ih je tražila za savijete. Prema sačuvanim

⁴⁰ Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Kontesa Nera, 170. str.

⁴¹ Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012., Kontesa Nera, 129. str.

dokumentima iz 1752., kraljica je htjela vidjeti jednu pravu vješticu iz Hrvatske. Poznato je kako se zanimala za slučaj iz Heruciniha gdje su bile spaljene četiri žene. To je jedan od prvih slučajeva za koje se kraljica zanimala. To bi značilo kako je nemoguće da je Baricu kraljica oslobodila svih optužbi jer je njeno suđenje završilo 10-ak godina prije. Jedno vrijeme je kraljica tražila da sve slučajeve vode njeni ljudi, a na kraju je u potpunosti ukinula mogućnost optužbe protiv vještica.

ZAKLJUČAK

Marija Jurić Zagorka je svojim ciklusom dala izvanredan primjer postupanja s mnogim nevinim ženama. U ono doba je bilo previše nepismenog pučanstva i onih koji su ih navodili na zlo, tj. na uvjerenje da vještice zaista postoje. Tako je u prošlosti bilo spaljeno mnogo nevinih žena.

Na ovih nekoliko primjera vidi se način razmišljanja puka i postupanje sa tim nevinim ženama. Najviše su stradavale one koje su bile siromašne i one koje nisu htjele prodavati svoje tijelo.

Danas je situacija drugačija. Progoni vještica više ne postoje, no činjenica je da je kroz povijest previše ljudi ostalo bez života zbog toga.

LITERATURA:

- 1) Marija Jurić Zagorka, Grička vještica, ciklus romana, Eph Media d.o.o, 2012.
- 2) Zbornik trivijalna književnost, Beograd, 1987.
- 3) DUNJA Detoni Dujmić, Ljepša polovica književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1998., 26. – 29. str., 153. -167. str.
- 4) Stanko Lasić, Identitet hrvatskog književnika, Ulomak iz monografije o Mariji Jurić Zagorki, Znanje, Zagreb, 1986.
- 5) Branimir Donat: Drukčije, eseji i feljtoni, Znanje, Zagreb, 1990., 86. – 98. str.
- 6) Josip Velebit, Književnica Marija Jurić Zagorka sve više postaje legendom, 1991.
- 7) Leksikon hrvatske književnosti, Naprijed, Zagreb 1998. , 395. – 396. str
- 8) Stjepan Hranjec, Hrvatski dječji roman, Znanje, Zagreb, 1998., 90. – 94. str.
- 9) Mali leksikon hrvatske književnosti, Naklada Ljevak, Zagreb, 1998., 395. - 397. str
- 10) Viktoria Faust, Vještice, knjiga sjena, Zagrebačka naklada, Zagreb, 2000.
- 11) Heinrich Institoris i Jacob Sprenger , Malleus Maleficarum, pdf format, <https://www.scribd.com/doc/53642474/Malleus-Malefic-Arum-Malj-Koji-Ubija-Vjestice>
- 12) Ivan Krstitelj Tkalčić: Izprave o progonu vještica u Hrvatskoj, pdf format, <http://dizbi.hazu.hr/object/view/8540>
- 13) Deniver Vukelić, Fenomen progona vještica u Zagrebu i problem identiteta u popularnom historijskom romanu Marije Jurić Zagorke, pdf format, https://bib.irb.hr/datoteka/616945.Fenomen_progona_vjestica_u_Zagreb_u_i_Gricka_vjestica_-_DV.pdf

- 14) [wiki/Vje%C5%A1tice](https://hr.wikipedia.org/wiki/Vje%C5%A1tice)
- 15) <https://hr.wikipedia.org/>
- 16) <http://pixelizam.com/13-znakova-da-ste-vjestica-prema-optuzbama-sa-sudenja-vesticama-iz-salema/>
- 17) <http://www.vecernji.hr/zanimljivosti/vjerovanje-u-vjestice-magicno-zlo-najjace-je-na-silvestrovo-233746>
- 18) <https://www.jw.org/hr/izdanja/casopisi/g201405/progon-vjestica-mracno-doba/>
- 19) <http://studentski.hr/vijesti/na-danasnji-dan/pocetak-sudenja-vjesticama-iz-salema>
- 20) <http://www.express.hr/drustvo/hrvatska-je-jedina-do-18-stoljeca-zvjerski-mucila-vjestice-1927#>
- 21) <http://www.telegram.hr/zivot/imena-prvih-zagrepcanki-koje-su-spaljene-i-jos-8-stvari-koje-niste-znali-o-hrvatskim-vjesticama/>
- 22) https://hr.wikipedia.org/wiki/Inocent_IV.